

Việt Nam với Diễn đàn hợp tác Á - Âu

ĐOÀN THỊ MAI LIÊN*

Từ khi gia nhập Diễn đàn hợp tác Á - Âu (ASEM) đến nay, Việt Nam có nhiều đóng góp ý nghĩa đối với tiến trình liên kết của tổ chức này. Đồng thời, tham gia ASEM giúp Việt Nam phát triển kinh tế, tăng cường hội nhập, nâng cao vị thế quốc gia trong khu vực và trên trường quốc tế.

Diễn đàn hợp tác Á - Âu: những bước phát triển

Diễn đàn hợp tác Á - Âu (ASEM) chính thức được thành lập vào tháng 3-1996, theo sáng kiến của Xin-ga-po, Pháp và sự ủng hộ tích cực của Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN). Đây là diễn đàn đối thoại và hợp tác không chính thức của 15 nước EU⁽¹⁾, 7 nước thuộc ASEAN⁽²⁾, 3 nước Đông Bắc Á⁽³⁾ và Ủy ban châu Âu (EC).

Cùng với quá trình hội nhập quốc tế, toàn cầu hóa, khu vực hóa, nhu cầu tham gia các liên kết khu vực cũng như liên kết quốc tế ngày càng lớn. Sau 18 năm, từ 26 thành viên sáng lập, ASEM đã phát triển nhanh chóng, tăng gấp đôi về số lượng với 53 thành viên, đại diện cho khoảng 62% dân số thế giới, 57% GDP và khoảng 68% thương mại toàn cầu. Cho đến nay, ASEM trải qua 20 năm tồn tại và phát triển với 11 hội nghị thượng đỉnh. Hội

nhị thượng đỉnh lần thứ 11 được tổ chức tại Mông Cổ từ ngày 12 đến 14-7-2016.

Đặc trưng nổi bật của ASEM là diễn đàn đối thoại phi cam kết. Do vậy, các hoạt động của ASEM không được thể chế hóa, hợp tác giữa các bên không thông qua các hiệp định mà được thực hiện trên cơ sở tự nguyện. Bên cạnh đó, bản chất của ASEM là một diễn đàn đối thoại, hoạt động hỗ trợ cho các tổ chức hoặc diễn đàn đa phương khác (ví dụ như xúc tiến đối thoại giữa các thành viên ASEM về các vấn đề của Liên hợp quốc, Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO), các vấn đề nổi cộm của kinh tế thương mại toàn cầu và khu vực,... nhằm đạt được sự đồng thuận và quan điểm chung của các thành viên ASEM trong các diễn đàn nêu trên).

Trong quá trình hoạt động, ASEM đã kịp thời có tiếng nói về nhiều vấn đề, mối quan tâm chung của khu vực cũng

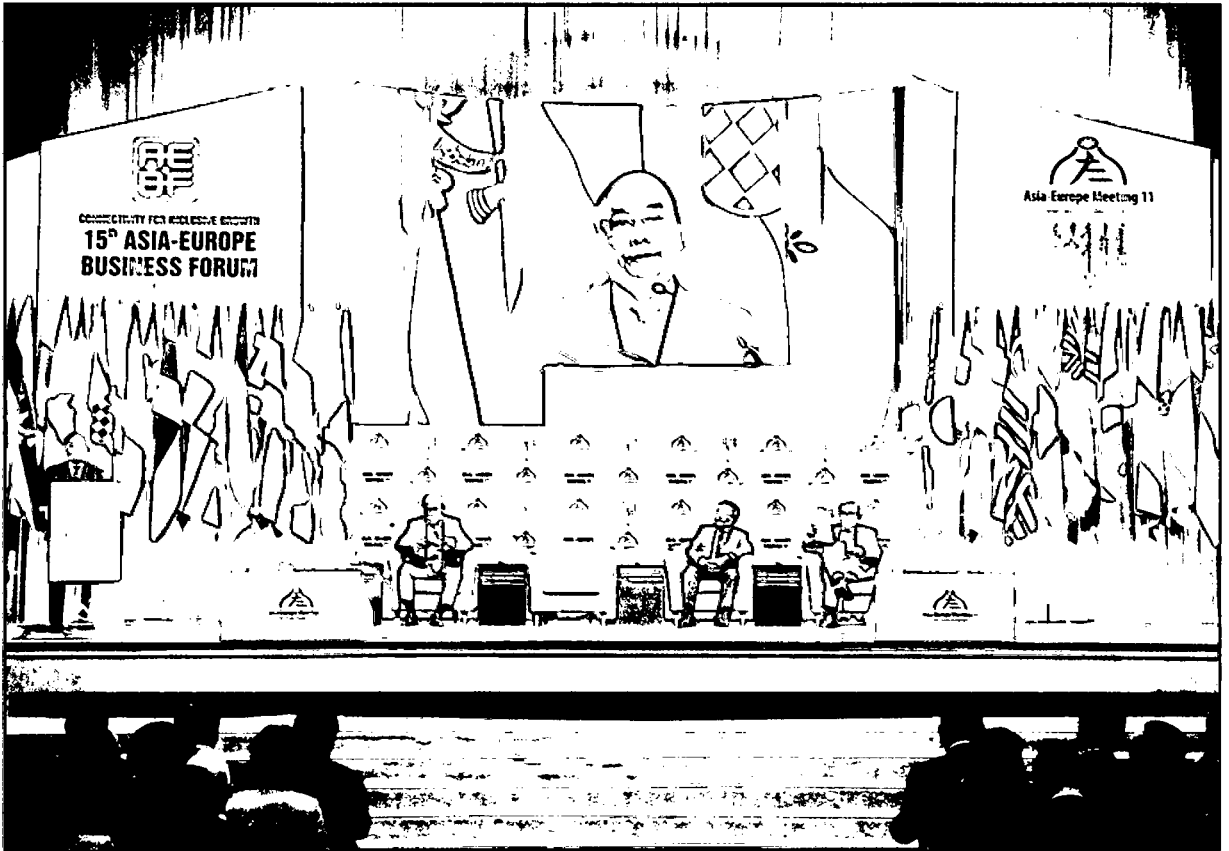
như toàn cầu. Ba trụ cột chính của diễn đàn là đối thoại chính trị, hợp tác kinh tế và hợp tác văn hóa cùng các lĩnh vực khác, trong đó trụ cột kinh tế sẽ nhấn mạnh tới sự hợp tác về thương mại, đầu tư và tài chính. Do đó, cùng các hội nghị, chương trình, ASEM thúc đẩy mạnh mẽ quá trình phục hồi kinh tế, hướng tới tăng trưởng bền vững, với mục tiêu lấy con người làm trọng tâm, trong đó đặc biệt là hoạt động của Quỹ Tín thác ASEM. Cải cách, phát triển hệ thống ngân hàng, việc làm và chương trình mạng lưới an toàn xã hội "Đẩy nhanh tiến

* Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

(1) Gồm: Bỉ, Đan Mạch, Pháp, Phần Lan, Đức, Áo, Hy Lạp, Ai-xơ-len, I-ta-li-a, Hà Lan, Lúc-xăm-bua, Bồ Đào Nha, Tây Ban Nha, Thụy Điển, Anh

(2) Gồm: Bru-nây, In-đô-nê-xi-a, Ma-lai-xi-a, Phi-líp-pin, Xin-ga-po, Thái Lan, Việt Nam

(3) Gồm: Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc

Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Xuân Phúc dự và phát biểu tại Lễ bế mạc Diễn đàn Doanh nghiệp Á - Âu lần thứ 15, ngày 14-7-2016, tại Thủ đô U-lan-ba-to (Mông Cổ).

ANH: THỐNG NHẤT - TTXVN

độ cổ phần hóa và thương mại hóa các doanh nghiệp quốc doanh trong ngành vận tải”, là ba chương trình hiện nay Việt Nam đang được tài trợ từ nguồn vốn của quỹ này.

Ngoài ra, ASEM cũng thông qua đối thoại để chia sẻ những nhận thức chung về việc tăng cường hợp tác, trao đổi trên cơ sở hiểu biết, tin cậy lẫn nhau, bình đẳng cùng có lợi, nhằm duy trì hòa bình, an ninh, phát triển kinh tế, ngăn ngừa xung đột, bảo đảm thịnh vượng chung ở cả hai châu lục. Cho đến nay, ASEM vẫn tiếp tục là diễn đàn quan

trọng, có uy tín và quy mô lớn nhất giữa hai châu lục Á - Âu, góp phần thúc đẩy xu thế hợp tác, liên kết khu vực và quốc tế.

Vai trò của ASEM trong tiến trình hội nhập quốc tế của Việt Nam

Thứ nhất, ASEM là diễn đàn quan trọng để Việt Nam thực hiện đa dạng hóa, đa phương hóa quan hệ đối ngoại.

Đối với Việt Nam, hợp tác ASEM luôn có ý nghĩa quan trọng trong công cuộc đổi mới, phát triển và hội nhập quốc tế

sâu rộng. Việt Nam là một trong những quốc gia sáng lập đầu tiên của ASEM. Từ khi tham gia ASEM (năm 1996) đến nay, Việt Nam chủ động tham gia hầu hết các hoạt động hợp tác và có nhiều đóng góp tích cực trong quá trình phát triển quan hệ hợp tác Á - Âu, bởi đây là diễn đàn lớn nhất giữa hai châu lục Á - Âu, với sự tham gia của 4/5 nước ủy viên thường trực của Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc⁽⁴⁾. Trước khi gia nhập WTO cũng

(4) Gồm: Trung Quốc, Anh, Pháp, Nga

như tham gia nhiều tổ chức khu vực, quốc tế như hiện nay, thời điểm năm 1996, việc gia nhập ASEM có thể nói là một bước ngoặt, động lực quan trọng để Việt Nam tiến ra “biển lớn”. Với 26 thành viên, ASEM mở ra cơ hội để Việt Nam “làm bạn với tất cả các nước trong cộng đồng quốc tế”, làm tiền đề cho quá trình hội nhập sâu rộng với thế giới, trở thành thành viên có trách nhiệm, tích cực trong cộng đồng quốc tế.

Thời điểm gia nhập ASEM cũng như hiện nay, Việt Nam vẫn là một quốc gia đang phát triển, nền kinh tế còn nhiều khó khăn. Do đó, tham gia tích cực vào các liên kết khu vực vừa là mục tiêu, vừa là động lực để Việt Nam thu hút vốn đầu tư, khoa học - công nghệ, giao lưu, học hỏi kinh nghiệm của các nước phát triển, nhằm thực hiện thành công công cuộc đổi mới đất nước.

Đánh giá những tác động tích cực của ASEM đến tiến trình hội nhập quốc tế của Việt Nam, phát biểu tại Hội nghị “Tăng cường quan hệ đối tác Á - Âu toàn diện trong thế kỷ XXI”, diễn ra tại Hà Nội (ngày 20-4-2016), Phó Thủ tướng, Bộ trưởng Ngoại giao Phạm Bình Minh nhấn mạnh, ASEM là nơi hội tụ 19 trong số 26 đối tác chiến lược và đối tác toàn diện của Việt Nam,

đem lại 70% đầu tư trực tiếp nước ngoài và tổng giá trị thương mại quốc tế, 80% lượng khách du lịch đến Việt Nam. 14 trong 16 hiệp định thương mại tự do (FTA) mà Việt Nam đã ký kết hoặc đang đàm phán là với các đối tác ASEM, đưa Việt Nam trở thành một mắt xích quan trọng trong chuỗi giá trị toàn cầu và mạng lưới liên kết kinh tế rộng lớn với 60 đối tác, trong đó có 47 thành viên ASEM.

Với tầm vóc, ý nghĩa đó của Diễn đàn, Việt Nam đã, đang và sẽ tiếp tục có những đóng góp đáng kể vào sự lớn mạnh của Diễn đàn và được các thành viên ghi nhận. Việt Nam là một trong những quốc gia chủ động đề xuất và triển khai nhiều sáng kiến nhất trên hầu hết các lĩnh vực hợp tác ASEM; tham gia 3 nhóm hợp tác chuyên ngành về quản lý và giảm thiểu rủi ro thiên tai, quản lý nước bền vững và hiệu quả, đào tạo nghề.

Việt Nam xác định sẽ tham gia Nhóm giáo dục và phát triển nguồn nhân lực, công nghệ và sáng tạo từ năm 2016. Phó Thủ tướng, Bộ trưởng Ngoại giao Phạm Bình Minh nhận định, Việt Nam cùng các thành viên ASEAN thúc đẩy các hiệp định đối tác và hợp tác với EU, hướng tới quan hệ đối tác chiến lược

ASEAN - EU, hoàn tất cam kết của các hiệp định thương mại tự do (FTA) của ASEAN với các đối tác, thúc đẩy đàm phán FTA ASEAN - EU... Đây vừa là thành tựu, vừa là nền tảng căn bản để Việt Nam nâng tầm đóng góp hơn nữa vào liên kết Á - Âu.

Từ đó, có thể khẳng định, diễn đàn ASEM là cầu nối gắn kết châu Á và châu Âu; là tiền đề mang lại lợi ích thiết thực cho các thành viên trong nỗ lực duy trì hòa bình, ổn định, phục hồi kinh tế, ứng phó với các thách thức toàn cầu.

Mặc dù tình hình thế giới hiện có nhiều thay đổi sâu sắc và nhanh chóng, đặt ASEM trước nhiều cơ hội cũng như thách thức mới, nhưng Diễn đàn vẫn tiếp tục khẳng định vai trò của mình trước các vấn đề toàn cầu, khu vực. Với Việt Nam, ASEM vừa là điều kiện để Việt Nam triển khai chính sách đa dạng hóa, đa phương hóa quan hệ đối ngoại, vừa là cơ hội để tạo ra môi trường quốc tế hòa bình, hợp tác, hữu nghị để phát triển đất nước, cũng như nâng cao vị thế của Việt Nam trên trường quốc tế.

Thứ hai, không chỉ là thành viên sáng lập, Việt Nam còn là thành viên năng động, có trách nhiệm, tích cực khởi xướng và đi đầu thúc đẩy, triển khai nhiều sáng kiến thiết thực trong hợp tác ASEM.

Là một nước đang phát triển, nhưng Việt Nam luôn thể hiện sự tích cực, thiện chí trong việc tham gia ASEM, giúp ASEM trở thành diễn đàn thực chất và hiệu quả hơn trong hợp tác giữa hai lục địa. Việt Nam đi đầu trong những quốc gia có nhiều sáng kiến được ghi nhận, ủng hộ và áp dụng trong các hoạt động hợp tác của ASEM.

Từ năm 2000, với vai trò điều phối viên châu Á của ASEM, Việt Nam đã cùng với nước chủ nhà In-đô-nê-xi-a tổ chức thành công Hội nghị Ngoại trưởng (FMM) lần thứ 5 tại Ba-li (tháng 7-2003). Đặc biệt, với việc tổ chức thành công Hội nghị cấp cao ASEM lần thứ 5 (năm 2004), 5 hội nghị bộ trưởng trong các lĩnh vực kinh tế, công nghệ - thông tin, ngoại giao, giáo dục, lao động (2001 - 2012), Việt Nam góp phần đề xuất hướng giải quyết cho hai lần mở rộng ASEM (năm 2004 và năm 2009). Nổi bật trong đó là Việt Nam đã thúc đẩy thông qua nhiều văn kiện và quyết định quan trọng mang tính định hướng cho hợp tác, như “Tuyên bố Hà Nội về Quan hệ đối tác kinh tế ASEM chặt chẽ hơn”, “Tuyên bố ASEM về Đối thoại giữa các nền văn hóa - văn minh”, “Khuyến nghị về cải tiến phương thức hoạt động ASEM” (năm 2004),... qua đó

tạo nên những động lực mới cho sự hợp tác của Diễn đàn.

Trong Hội nghị thượng đỉnh ASEM lần thứ 9, diễn ra tại Thủ đô Viên Chăn (Lào, năm 2012), tại phiên họp về các vấn đề toàn cầu, Việt Nam đề xuất đổi mới cách tiếp cận và xử lý các vấn đề toàn cầu trên cơ sở tầm nhìn dài hạn, toàn diện và đa ngành, gắn với thực hiện các mục tiêu phát triển Thiên niên kỷ, bảo vệ môi trường, xóa đói, giảm nghèo và bình đẳng giới.

Bên cạnh đó, Việt Nam còn đề xuất hai sáng kiến mới về việc tổ chức “Hội nghị cấp cao ASEM về phòng, chống và cứu trợ thiên tai nhằm ứng phó với biến đổi khí hậu” và “Hội thảo ASEM về quản lý nước và lưu vực sông - Cách tiếp cận tăng trưởng xanh” trong khuôn khổ Đối thoại ASEM về phát triển bền vững. Cả hai sáng kiến được Hội nghị nhất trí thông qua, trong đó hợp tác ứng phó thiên tai là sáng kiến đầu tiên của ASEM trong lĩnh vực này và là một trong những sáng kiến được nhiều thành viên ASEM tham gia đồng bảo trợ nhất.

Trong năm 2016, Việt Nam tiếp tục chủ động đóng góp vào các vấn đề chung, tham gia đề xuất định hướng hợp tác ASEM để góp phần nâng cao vị thế của Việt Nam trong ASEM, trong đó, chú trọng triển khai ba sáng kiến: “Tuần

lễ thanh niên ASEM: Hành động mạnh mẽ hơn nhằm giải quyết thách thức đói nghèo” (từ ngày 31-3 đến 7-4-2016); “Diễn đàn ASEM về kỹ năng xanh hướng tới tăng trưởng toàn diện và bền vững” (tháng 10-2016) và “Hội nghị ASEM về quản lý và giảm thiểu rủi ro thiên tai: Sáng tạo và công nghệ vì phát triển bền vững, tự cường” (tháng 9-2016)...

Liên quan đến những vấn đề tồn tại trong khu vực, tại Hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao ASEM lần thứ 12, diễn ra ở Lúc-xăm-bua (ngày 6-11-2015), đề xuất của Việt Nam về vấn đề Biển Đông nhận được sự ủng hộ lớn. Hội nghị hoan nghênh đề xuất của Việt Nam về sự cần thiết và cấp bách của việc tăng cường đối thoại, hợp tác và xây dựng lòng tin chiến lược nhằm duy trì hòa bình, an ninh và ổn định ở Đông Nam Á, trong đó có Biển Đông, góp phần quan trọng thúc đẩy xu thế hợp tác, liên kết và thịnh vượng ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương và trên thế giới

Nhìn chung, Việt Nam có nhiều đóng góp thiết thực cho sự phát triển vững mạnh của tiến trình liên kết ASEM ngay từ những ngày đầu gia nhập diễn đàn này. Việt Nam đang trong quá trình đổi mới, hội nhập quốc tế, do đó, tham gia diễn đàn ASEM - nơi có các đối tác thương mại hàng đầu,

như Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc, Liên minh châu Âu (EU),... là một cơ hội lớn mà Việt Nam cần tận dụng hiệu quả hơn nữa. Tuy nhiên, do kinh tế Việt Nam nói chung và môi trường đầu tư nói riêng còn nhiều khó khăn nên trong quá trình hội nhập, Việt Nam tiếp tục phải đối mặt với nhiều thách thức.

Một là, mặc dù tham gia tích cực quá trình hội nhập với nhiều tổ chức quốc tế, như ASEAN, APEC, AFTA, WTO, Hiệp định Đối tác xuyên Thái Bình Dương (TPP),... nhưng Việt Nam vẫn còn nhiều hạn chế, bất cập trong thể chế, chính sách so với các thành viên của ASEM nói riêng và các nước khác trên thế giới nói chung. Cùng với đó, cơ chế quản lý hành chính còn nhiều thủ tục rườm rà, phức tạp cũng dẫn đến những yếu kém nhất định trong quá trình hợp tác, thu hút đầu tư nước ngoài.

Hai là, Việt Nam hiện vẫn trong giai đoạn đầu của quá trình công nghiệp hóa nên trình độ phát triển còn có khoảng cách khá xa so với các nước khác. Nguy cơ tụt hậu về kinh tế đang đặt ra những thách thức đối với Việt Nam, nhất là khi kinh tế thế giới vẫn chưa hoàn toàn phục hồi sau cuộc khủng hoảng kinh tế tài chính toàn cầu.

Ba là, doanh nghiệp Việt Nam hiện nay chủ yếu là các

doanh nghiệp vừa và nhỏ nên sức cạnh tranh so với doanh nghiệp nước ngoài còn nhiều yếu kém. Trong khi đó, doanh nghiệp nhà nước hoạt động thiếu hiệu quả. Công nghệ, kỹ thuật hạn chế dẫn đến sức cạnh tranh của hàng hóa trên thị trường chưa cao là một khi hội nhập với thị trường thế giới.

Trước những hạn chế trên, cần triển khai đồng bộ một số giải pháp sau:

Thứ nhất, đẩy mạnh cải cách thể chế hành chính nhà nước, cải thiện môi trường đầu tư quyết liệt hơn nữa nhằm tạo thuận lợi cho việc thu hút vốn đầu tư nước ngoài và kêu gọi các nhà đầu tư đến Việt Nam. Cùng với đó, cần xây dựng kết cấu hạ tầng cũng như những nguyên tắc pháp luật kinh doanh phù hợp với giai đoạn mới.

Thứ hai, tăng cường giao lưu, trao đổi, chia sẻ giữa các thành viên ASEM nhằm tiếp thu, học hỏi những kinh nghiệm quản lý, những thành tựu khoa học - kỹ thuật của các nước phát triển, nhằm hiện đại hóa nền kinh tế đất nước, thực hiện thành công công nghiệp hóa đất nước theo đúng lộ trình.

Thứ ba, tiếp tục đề xuất các sáng kiến liên quan đến sự kết nối, hợp tác thực chất giữa các quốc gia thành viên ASEM

nhằm giải quyết các vấn đề liên quan đến các quốc gia thành viên cũng như vấn đề toàn cầu khác.

Thứ tư, phối hợp cùng các thành viên xây dựng cơ chế giao lưu hợp tác văn hoá, giảm thiểu khác biệt, tăng cường niềm tin, tránh nghi kỵ lẫn nhau. Từ đó, tạo cơ sở bền vững cho việc hợp tác trong tương lai.

Thứ năm, đề xuất với các nước thành viên xem xét ghi nhận những cơ chế mang tính ràng buộc nhất định để các thỏa thuận, cam kết thực sự hiệu quả, thay vì chỉ mang tính trao đổi như hiện nay.

Hội nhập quốc tế nói chung và tham gia tích cực vào ASEM nói riêng có nghĩa then chốt đối với quá trình phát triển, cũng như vị thế quốc tế của Việt Nam. Việt Nam sẽ đăng cai tổ chức Hội nghị cấp cao APEC lần thứ 25 vào năm 2017, nỗ lực hoàn tất các cam kết gia nhập WTO vào năm 2018 và các cam kết FTA thế hệ mới, đảm nhận vai trò Chủ tịch ASEAN vào năm 2020, ứng cử vào Ủy viên không thường trực Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc nhiệm kỳ 2020 - 2021. Điều đó khẳng định quyết tâm hội nhập quốc tế mạnh mẽ của Việt Nam và triển khai đường lối đối ngoại đa phương toàn diện - một trong những trụ cột lớn của đối ngoại Việt Nam ■